№ 111 ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 29 **1890** ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 29 № 111

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անցողական շրջան.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նաւթաքաղաքի աշխատաւորները. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ Ներքին-Ախտայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Սրմառականների յաղթութիւնը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ.—ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Երևանեան նահանգում.

ԱՆՑՈՂԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

I

Մեր հին սերունդի ներկայացուցիչներից ամեն քայլափոխում լսվում է հետևեալ գանգատը. „հին ժամանակին ժամանակ չէր հասնի. այն ժամանակ ամօթ կար, այն ժամանակ ապրելն էլ հեշտ էր, մարդկանց հետ բարեկամութիւն անելն էլ, իսկ հիմի աշխարհը փչացել է, մարդիկ անպիտանացել են....“

Ականջ դրէք ծերերի և պառաւների գրոյցներին, ականջ դրէք այժմեան կեանքից դժգոհ մարդկանց դատողութիւններին, և դուք կը տեսնէք, որ ամեն տեղ մի և նոյն կարծիքն է յայտնվում, այն է թէ հին ժամանակը լաւ էր, այժմեան ժամանակը փչացել է:

Դա մեր հին սերունդի դաւանանքն է: Դա մի տեսակ ժողովրդական փիլիսոփայութիւն է կեանքի վրա:

Թէ որքան ճիշդ է այդ դատողութիւնը, թէ որքան յիրաւի „հին ժամանակը լաւ էր, իսկ այժմեան ժամանակը փչացել է“, այդ մասին մենք յետոյ կը խօսենք: Սակայն նախ քան այդ մասին խօսելը պէտք է մատնանիշ անենք մի, այսպէս ասած, հոգեբանական երևոյթի վրա, որը մեծ ներգործութիւն ունի մարդկանց դատողութեան վրա այս հարցում:

Մասամբ բնական երևոյթ է այն երևոյթը, որ մարդ մի առանձին հրճուանքով, մի առանձին ոգևորութեամբ և մի առանձին համակրութեամբ է վերաբերվում դէպի իր կեանքի այն շրջանը, երբ նա երիտասարդ է եղել, երբ նա վայելել է կեանքի շատ քաղցրութիւնները—մի շրջան, որի հետ կապված են անձնական շատ գեղեցիկ և անմոռանալի յիշողութիւններ: Այդ պատճառով է ահա, որ ամեն մի մարդ, իր ծերութեան հասակում, երբ կարծէք աշխարհը նրանից փախչում է, յուզված սրտով է յիշում իր մանկութեան և երիտասարդութեան հասակը, և ամեն բան, որ կապված է այդ հասակի հետ, նրան թվում է շատ լաւ, օրինակելի և անփոխարինելի:

Մի արդէն ծերացած մարդ, որը իր կեանքի երիտասարդական շրջանում շրջապատող կեանքի մէջ իրան զգացել է շատ երջանիկ և վայելել է այնպիսի քաղցրութիւններ, որոնց մասին ծերութեան օրերում յիշելիս՝ սիրտը ուրախութիւնից բաբախում է, չէ կարող անկասկած չը գերադասել այն անցած-գնացած ժամանակները ներկայ ժամանակից, քանի որ այդ ներկայ ժամանակը իրան չէ պատճառում ոչ մի առանձին ուրախութիւն, քանի որ այդ ներկայի սովորութիւնները, աշխարհահայեցողութիւնները, վարք ու բարքը հիմնովին տարբերվում են այն ժամանակվայ աշխարհահայեցողութիւններից և սովորութիւններից, երբ նա իրան այդքան երջանիկ էր զգում: Միւս կողմից ծերութեան հասակում մարդ համարեա թէ իրան կտրված է զգում ժամանակակից կեանքից. նա չէ հասկանում այդ կեանքի պահանջները, կեանքն էլ նրան չէ հասկանում: Նա համարվում է ժամանակի խորթ զաւակը. նրան չեն ուզում լսել, նրա կարծիքները համարում են հնացած, անպէտք, և ահա այդ տեղից սովորաբար առաջ է գալիս այն ատելութիւնը, որ ծերացած մարդիկ զգում են դէպի ներկան, դէպի այժմեան կեանքը՝ հրճուանքով յիշելով անցած ժամանակը, և միշտ կրկնելով. „էհ, էն ուրիշ ժամանակներ էին. ուր է էն վախտը. հիմի աշխարհը փչացել է“...

Անհատական այդ տեսակէտը, ինչպէս վերևն էլ ասեցինք, մասամբ բնական է, և հոգեբանական տեսակէտից՝ միանգամայն հասկանալի: Այդպէս է դատում սովորական մահկանացուն կեանքի մասին, և իդէալացնում է այն կեանքը, որի մէջ ինքը, իբրև մի անհատ, իրան երջանիկ էր զգում: Այդ անհատական տեսակէտը չէ մնում լոկ անհատական տեսակէտ, այլ դառնում է մի ամբողջ սերունդի տեսակէտ, քանի որ այն եղանակով, ինչ եղանակով որ դատում է մի անհատ ներկայ և անցեալ ժամանակի մասին, ճիշդ նոյն եղանակով են դատում և նրա ժամանակակիցները և հասակակիցները, այսինքն այն բոլոր մարդիկ, որոնք իրանց աշխոյժ երիտասարդութիւնը անց են կացրել անցեալում, իսկ ներկայում նրանք արդէն կազմում են այն դասակարգը, որին սովորաբար անուանում են հին սերունդ:

Եւ հէնց այդ հին սերունդն է ահա, որ փառաբանում է անցած ժամանակը, որ օխերով և բացականչութիւններով է յիշում առաջվայ կեանքը, մի դառն հեգնութիւն, մի կծու արհամարհանք արտայայտելով դէպի այժմեան կեանքը, դէպի այն բոլորը, ինչ որ նոր է, ինչ որ առաջ չէ եղել...

Այդ է ահա հարցի, այսպէս ասած, հոգեբանական կողմը, որով մի յայտնի աստիճանով բացատրվում է այն հանգամանքը, թէ ինչու սովորաբար հին սերունդին պատկանողները, գերադասելով և գեղեցիկ գոյներով նկարագրելով անցեալը, թշնամութեամբ կամ գէթ հեգնութեամբ են վերաբերվում դէպի ներկան:

Պատահում են հին սերունդի մէջ անհատներ, թէև շատ քիչ բացառութեամբ, որոնք հարցի վրա անձնական տեսակէտից չեն նայում, այսինքն որոնք իրանց գովեստը հին ժամանակի վերաբերութեամբ չեն հիմնում այն բանի վրա, որ այն ժամանակ իրանց անձի համար լաւ էր, և կամ այժմեան ժամանակը չեն պախարակում այն պատճառով, որ այժմ իրանց անձի համար վատ է,—սակայն այդ տեսակ անհատները հասարակ մահկանացուները չեն, այլ այն փոքրաթիւ, տաղանդաւոր անհատներ, որոնք միշտ հոգով և մտքերով թարմ մնալով, տարիների հետ գաղափարներով չեն ծերանում, և այն համոզման մէջ են մնում, թէ աշխարհը ոչ թէ յետ չէ գնում, այլ առաջադիմում է, թէ այժմեան սերունդը հին սերունդից ոչ թէ յետ չէ մնում, այլ անպայման առաջ է գնում...

Սակայն, մեր ժամանակակից կեանքը գտնվում է մի այնպիսի շրջանի մէջ, որ կարող է շատերին առիթ տալ կարծելու, թէ յիրաւի աշխարհը փչացել է, մարդիկ վատացել են:

Դա անցողական շրջանն է:

Այդ մասին միւս անգամ:

Խ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՒԹԱՔԱՂԱՔԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

—

Անդրկովկասում մի քանի կենտրոններ միայն կան, ուր ինտելիգենտ մարդը կարող է շատ հեշտութեամբ իր համար գտնել գործելու ասպարէզ, և նուիրվել այս կամ այն հասարակական բնաւորութիւն ունեցող ձեռնարկութեան:

Մեր երկրում կան տեղեր, որոնք ինտելիգենտ մարդկանց երես չեն տեսել: Կան և այնպիսի շատ տեղեր, ուր շատ դժուարութեամբ կարող է մուտք գտնել ինտելիգենտ տարրը.—բայց դրա հետ միասին, կրկնում ենք, կան և այնպիսի տեղեր, ուր ինտելիգենտ ոյժեր են խմբված, և որոնց առաջ գործելու ահագին ասպարէզ կայ:

Այդպիսի տեղերից մէկն է մեր հուչակաւոր նաւթային քաղաքը—Բագուն, իր աջ ու ձախ թևերով՝ Բալախանով և Սև քաղաքով: Բագւում, Բալախանում և Սև քաղաքում խմբված են հազարաւոր աշխատաւորներ, մշակներ, արհեստաւորներ, որոնց հարկաւոր է խնամել, ուսուցանել, զուարճացնել, մխիթարել:

Նոյն Բագւում, Բալախանում և Սև քաղաքում պաշտօններ,—և չաղ-չաղ պաշտօններ—ունեն հարիւրաւոր ինտելիգենտ մարդիկ, երիտասարդներ և անկասկած մեծ մասամբ այնպիսի երիտասարդներ, որոնք պարաք են համարում ասել. «մենք գործել ենք ուզում, մենք ժողովրդի համար աշխատել ենք ուզում»:

Մի և նոյն տեղում և հունձ կայ և հնձւորներ.—միայն զարմանալին այն է՝ որ հունձը առաջ չէ գնում: Նաւթի քաղաքում գործարանական հազարաւոր աշխատաւորների շրջանում գործելու ահագին պէտք կայ, հազարաւոր մշակներին հարկաւոր է, կրկնում ենք, ուսուցանել, խնամել, զուարճացնել, սիրտ տալ: Դրանց կողքին նստել են այնպիսի մարդիկ, որոնք կարող են և ուսուցանել, և խնամել, և զուարճացնել, և սիրտ տալ.—բայց և այնպէս մինչև այսօր էլ նաւթի աշխարհում հարիւրաւոր ինտելիգենտ ոյժերը կամ բոլորովին իրանց ոյժը գործ չեն դրել, և կամ եթէ գործ են դրել, այն էլ շատ չնչին կերպով...

Ունեն արդեօք նաւթային քաղաքի հազարաւոր բանւորները խնայողական արկղներ, փոխադարձ օգնութեան կասսաներ, ունեն արդեօք իրանց միտքը զբաղեցնելու համար՝ գրական երեկոներ. ունեն արդեօք իրանց մտքին սնունդ տալու համար՝ էժանագին գրադարաններ. ունեն արդեօք դժբաղդացածներին խնամելու համար յատուկ հիւանդանոցներ....

—Չունեն:

Եւ արժէ միթէ այդ բացասական պատասխանի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՈՒՄ

V

Դիտաւորութիւն ունենալով այցելել Դաւալու գիւղը, ես ուղևորվեցայ դէպի այդ գիւղը փաստաբան Մնացականեանի հետ միասին, որը ինքն դաւալուեցի է, անցնելով Գառնի-Բասարի բազմաթիւ գիւղերով: Մեր անցած գիւղերը հետևեալներն էին. Թաղագիւղ, Շէնգաւիթ, Նորագաւիթ, Աղամզալու, Իմանշալու, Չիդամլու, Ղամարլու, Իւվա: Սրանցից մեծ մասը զուտ հայ գիւղեր են, իսկ Ղամարլու՝ կէս հայ և կէս թուրք գիւղ է, և ունի արդէն փոքրիկ քաղաքի տեսք իր բազարով և խանութներով և մօտենում է այնպիսի քաղաքների տիպին, ինչպէս Հին-Նախիջևանն է:

Ճանապարհի վրա մենք տեղ տեղ կանգ էինք առնում, իջնում էինք ֆաէտոնից և այցելում էինք այս կամ այն գիւղը: Շէնգաւիթ գիւղի բնակիչները հիւանդոտ, դեղնած դէմքեր ունեն. այդտեղ տիրում է մշտական տենդը: Ինձ բացատրեցին, որ մշտական տենդի պատճառը՝ Երևանից այդ ուղղութեամբ հոսող և գիւղի աղբիւրի հետ խառնվող բաղնիքների կեղտոտ ջուրն է, այդպիսով գիւղացիք, խմելով միշտ անմաքուր ջուր, հիւանդանում են տենդով, և նրանք, ի հարկէ, չեն էլ մտածում միջոցներ ձեռք առնել՝ Երևանից հոսող անմաքուր ջուրը կտրել, ուրիշ կողմ դարձնել, որպէս զի չը խառնվի իրանց աղբիւրի հետ ու չապականի նրա մաքուր ջուրը:

Այդտեղ կրկնվեց նոյն երևոյթը, որ ես յիշեցի իմ առաջին թղթակցութեանս մէջ՝ հայ գիւղացու անվստահութիւնը իրանից մեծի առջև ճշմարտութիւնը խոստովանել: Տեսնելով գիւղացիների անառողջ, դեղնած դէմքերը, ես հարցրի նրանցից երկուսին, որոնք տանում էին մեզ դէպի գիւղի եկեղեցին.

—Ձեր գիւղը շատ անառողջ է երևում....

—Ոչ աղա, շատ առողջ է....

—Ապա ինչի ձեր դէմքերը աւերված ու դեղնած են, ինչի բոլորդ հիւանդոտ էք երևում....

—Հա աղա, դրուստ ես ասում, անառողջ գիւղ է, բոլորս հիւանդ ենք, դողցոց շատ կայ մեզ մօտ:

—Երևի ձեր խմած ջուրը վատ է....

—Դրուստ ես ասում, աղա, շատ վատ ջուր ունենք:

Գառնի-Բասարի գիւղերի բնակիչների մեծ մասը գաղթականներ են Պարսկաստանի զանազան տեղերից՝ Սալմաստից, Ուրմիայից և այլն: Ինչ որ աչքի է ընկնում այդ գիւղերում,—դա հայի աշխատասիրութիւնն է: Ինչ ուզեն ասեն, բայց չէ կարելի չը խոստովանել, որ ամբողջ Անդրկովկասի տեղական, բնիկ ազգաբնակութիւնների թւում միակ կուլտուրական, քաղաքակրթութեանն ընդունակ, դէպի համամարդկային քաղաքակրթական կեանքը հակված ազգը՝ հայերն են: Անցնելով Երևանից մինչև Իւվա, զուտ հայ գիւղերի միջով, մարդս սքանչանում է տեսնելով վերին աստիճանի խնամքով մշակված հողերը, հայ կնոջ անխոնջ ղաշաային աշխատանքը, բայց մանաւանդ այն եռանդը, որով հայ գիւղացին բուսցնում է իր գիւղի շրջակայքում արուեստական ընդարձակ մերիները: Բոլոր իմ յիշած գիւղերի շրջակայքում ճանապարհորդը տեսնում է ջրանցքներ և ջրանցքների երկայնութեամբ արուեստական կերպով զարգացրած գլխաւորապէս բարդի ծառից բաղկացած ընդարձակ մերիներ: Ծառերը տնկված են թէ ջրի երկայնութեամբ և թէ վարելահողերի վրա ուղղահայեաց գծերով դէպի շօսէ ճանապարհը, վարելահողերի մարգերի սահմանները որոշելով: Տեսնելով հայ գիւղերի այդ սաուերախիտ, թարմ կանաչ գոյն ունեցող, արուեստական կերպով զարգացրած սքանչելի մերիները, ես ասեցի իմ ճանապարհորդակցին, որ շատ ուրախ եմ համոզվելով թէ իմ վաղուցվայ ենթադրութիւնները հայ գիւղացու աշխատասիրութեան մասին միշտ ունեմ վերաստուգել իրականութեան վրա. հայը քաղաքակրթական տրոշ և դրական հակումներ ունեցող ժողովուրդ է, համեմատելով իրան շրջապատող տեղային միւս ժողովուրդների հետ. որտեղ ջուր չը կայ, հայը ջուր է հանում, որտեղ անտառ չը կայ՝ հայը արուեստական անտառներ է զարգացնում:

Ճանապարհորդի աչքի է ընկնում հայ և թուրք գիւղի մէջ ահագին տարբերութիւնը: Թէև Գառնի-Բասարի և Վեդի-Բասարի թուրք գիւղերն էլ ունեն արուեստական մերիներ, քանի որ մի ժամանակ աստանդական, թափառական թուրքը իր հողագործութիւնը սովորել է հայից, բայց թուրք գիւղի մերին աւելի փոքր է, աւելի նօսր է, այնքան խնամքով չէ պահված, որքան հայինը: Ջրանցքների և բուսականութեան առատութիւնից՝ անմիջապէս կարելի է, նոյն իսկ հեռուից ճանաչել, արդեօք հայի թէ թուրքի գիւղն է գտնվում ձեր առջև:

Գիւղացին մեծ օգուտ ունի իր արուեստական կերպով զարգացրած մերիներից, մանաւանդ բարդի ծառերից. նա կտրում է մեծ ծառը, գործածելով նրան շինութեան վրա, իսկ մանր ճիւղերը վառելիքի վրա և անմիջապէս կտրածի տեղը տնկում է նոր ծառեր....

Բացի երկրագործութիւնից Գառնի-Բասարի հայաբնակ գիւղերը պարապում են և մի քանի

առիթով ախ ու վախ անել: Զուր է: Մի բան միայն արժէ անել.—այն է մի խիստ յանդիմանութիւն նետել այն բազմաթիւ ինտելիգենտ մարդկանց երեսին, որոնք նստած հազարաւոր աշխատաւորների մէջ՝ կարծէք թէ իրանց աչքերը փակել են, չեն տեսնում իրականութիւնը, և չեն անում այն, ինչ որ թէօրիայով ջերմ պաշտպանում են:

*

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՑԻՑ

—

Սեպտեմբերի 24-ին

Նախորդ նամակով նկարագրելով ամսիս 18-ին մեր արհեստագիտական և գիւղատնտեսական դպրոցի բացումը, ակամայ մոռացութեան էինք տուած մի քանի կարևոր ծանուցումներ: Դպրոցական ծրագիրը պարտաւորեցնում է աշակերտներին ունենալ գոնէ ամենատարրական դպրոցական կրթութիւն,—ռուսերէն ազատ գրել և կարդալ և թուաբանութիւն: Այն աշակերտները, որոնք չունեն պահանջված հմտութիւնը, նրանք սովորելու են քաղաքային դպրոցի համապատասխան դասարաններում, իսկ ճաշից յետոյ պարապելու են արհեստագիտական և գիւղատնտեսական բաժանմունքներում: Աշակերտների թիւը սահմանափակված է առ այժմ 35-ով, որոնցից 15-ը գիշերօթիկ, իսկ 20-ը երթևեկներ: 12 գիշերօթիկների համար շինական հասարակութիւնները վճարում են իւրաքանչիւրին 130 րուբլի, երկուսի համար 150-ական րուբլի, իսկ մինը ձրիավարժ լինելու է քաղաքի անունով. բայց թէ որքան վճարելու են երթևեկները, առ այժմ որոշած չէ ուսումնական խորհուրդը:

Գիշերօթիկներից 14-ին ընտրում են շինական հասարակութիւնները, մէկին ընտրում է քաղաքային ինքնավարութիւնը, իսկ երթևեկներին ընտրում է դպրոցի վարչութիւնը—քաղաքային դպրոցի սաներից, կամ առանձին խնդրատուներից, որոնց որ համապատասխան է գտնում վարչութիւնը:

Յիշեալ հիմնարկութեան բոլոր բաժանմունքների շինութիւնների, գործիքների, զգեստների, ննջարանների վրա և այլն ծախսված է 12 հազար րուբլի, որպիսին նուիրատուութիւններ են զանազան անհատներից, (այդ գումարի մէջ է ուսումնական վարչութիւնից տրված մի հազար րուբլի նպաստը և Աբասթումանում ալեգրիից գոյացած մօտ 1400 րուբլին), իսկ քաղաքի կողմից խոստացված 2000 րուբլի նպաստը մնացել է անձեռնմխելի, յ ա տ ու կ գիւղատնտեսական բաժանմունքի վրա ծախսելու, այսինքն պարտիզպանութեան և բանջարանոցապահութեան վրա: Այժմեանից կարգադրված է գարունքին բանալ շերամապահութեան և մեղուապահութեան ճիւղերը, որոնց համար հոգացել են ձեռք բերել յայտնի տեսակի շերամի որդեր և փեթակներ: Մնում է մի քանի նոր շինութիւններ աւելացնել ֆերմայի մէջ (գիւղատնտեսական բաժանմունքի դաշտում):

Հաստատ աղբիւրներից ինձ յայտնի է, որ նահանգապետ իշխան Շերվաշիձէ չափազանց գոհ մնալով կարգադրող յանձնաժողովից, իր հրապարակական շնորհակալութիւնը յայտնելուց յետոյ մի հարիւր րուբլի էլ նուիրել է յօգուտ յիշեալ բաժանմունքների:

Երէկ քաղաքային պարտիզում կայացած յօգուտ յիշեալ դպրոցների ալեգրիից մուտք գոյացաւ 503 րուբլի 40 կոպ. տխուր էր օրը, ցուրտ և անձրևային, այդ պատճառով ալեգրին այն աջողութիւնը չունեցաւ, ինչ որ սպասելի էր:

Իշխան Նահանգապետի քաղաքումս եղած միջոցին, հայոց Բարեգործական ընկերութեան Ախալցխայի բաժնի վարչութեան նախագահ գնդապետ Մելիք-Հայկազեանց օգտվելով առիթից, յիշեցրել էր իշխան Նահանգապետին Ախալցխայում ընթերցարան բանալու խնդիրը, որ մատուցել էր կենտրոնական վարչութիւնը անցեալ տարի: Գ. Նահանգապետը, իր յիշատետրի մէջ արձանագրելով, խոստացել է շուտափոյթ տնօրէնութիւն: Յոյս ունենք շուտով ստանալու այդ ցանկալի թոյլտուութիւնը և բացված տեսնել երկար տարիների երազած ընթերցարանը:

Բ.

ՆԱՄԱԿ ՆԵՐՔԻՆ-ԱԽՏԱՅԻՑ

—

Սեպտեմբերի 19-ին

Այստեղից 3 վերստ հեռաւորութեամբ՝ դէպի հարաւ—արևելք «Ինակտաղ» կոչված սարի ստորոտում՝ գտնվում է Վերին-Ախտա հայ գիւղը: Գիւղը ունի մօտ 150 տուն բնակիչ և հիմնված է մօտաւորապէս 60 տարի սրանից առաջ. Ժողովուրդը գաղթել է այստեղ, ինչպէս ինքն է պատմում, Վանի, Մանազկերտի և Ալաշկերտի կողմերից և Արարատեան դաշտից, 28—30 թուականների ռուս-տաճկական պատերազմից յետոյ: 1888 և 1889 թուականներին, ինչպէս յայտնի է Վերին-Ախտայի ժողովուրդը բաւական նեղութիւններ կրեց՝ հացի պակասութեան պատճառով: Այդ երկու տարվայ ընթացքում այդ գիւղի ընտանիքներից շատերը, զրկվելով իրանց նիւթական միջոցներից և իրանց օրվայ անմիջական պարէնը հայթայթելու ույժից ընկնելով,—դիմում էին դէպի հարևան գիւղերում գտնված անձանց հաց վերցնելու նպատակով, իսկ վերջիններս չէին զլանում օգնութեան ձեռք կարկառել առաջիններին ընտանիքները սովից ազատ կացուցանելու համար: Բարեբաղդաբար այս տարվայ հացի առատ բերքը բոլորովին մոռացնել տուեց Վերին-Ախտայի ժողովրդի՝ անցեալ հացի սղութեան 2—3 տարիներում՝ կրած նեղութիւնները:

Ինչպէս տեղեկացանք այդ գիւղում շատ ընտանիքներ այս տարի ունեցել են 100 սայլ ցորեն և գարի. ցորենի սայլից (40 խուրձ) ստացվում է 10 պուդից աւելի ցորեն, իսկ գարիի սայլից՝ 15 պուդ: Ուրեմն Վերին-Ախտայում այս տարի հացի բերքը անհամեմատ առատ է, քան ուրիշ շրջակայ գիւղերում, բացի մալականների մի քանի գիւղերից:

Այդ գիւղի եկեղեցին, ինչպէս տեսանք, շինված էր հասարակ քարից և խարխուլ դրութեան մէջ էր. հասարակութիւնը մտադիր է առաջիկայ գարնանը մի նոր եկեղեցի կառուցանելու: Եկեղեցին ունի 3000 րուբլի դրամագլուխ, որը կարծեմ մի շօշափելի գումար է այդպիսի գիւղի համար:

Գիւղը չունի ծխական դպրոց, բայց ունևոր դասակարգի երեխաները ձմեռվայ ընթացքում կարդում են գիւղական տիրացուի մօտ, վճարելով վարժապետացուին իբրև վարձ ամսական 30—40 կոպէկ: Ցանկալի էր, որ հասարակութիւնը՝ եկեղեցու շինութեան հետ միասին աչքի առաջ ունենար և ուսումնարանի շինութիւնը, որը շատ հեշտութեամբ կը շինվէր այդ նորակառոյց եկեղեցուն կից և այդպիսով գիւղը կունենար իր եկեղեցական—ծխական ուսումնարանը:

Այդ գիւղում կանայք խոյս են տալիս նոյն իսկ իրանց հարևան տղամարդի հետ ճակատ առ ճակատ խօսելուց. նորահարսների դէմքերը բոլորովին ծածկված են ծաղկանկար մահրամայով (չղարչով). դա գեղջկուհի նորահարսի բարոյականութեան ա ռ ա ջ ի ն յատկանիշն է: Գիւղի կլիման՝ օդաբաժինը մաքուր է և առողջարար. գիւղը ունի իր շուրջը 4—5 հատ աղբիւրներ, որոնցից բղխում են զով և սառնորակ ջրեր: Ի դէպ է ասել, որ այդ աղբիւրներից շատ հեշտութեամբ կարող է ջուր բերվել այստեղ՝ Ներքին-Ախտայում, ուր ջրի մեծ պակասութիւն է զգացվում: Ցանկալի էր, որ այդ ջրի անհրաժեշտութեան վրա ուշադրութիւն դարձնվէր, որովհետև այստեղի ժողովուրդը ստիպված է միշտ ջուր կրել սայլերի վրա դրած տակառներով $1^1/_2$ վերստ հեռու Հրազդան գետից:

Վերին-Ախտայում միայն մի բան մեզ անախորժ էր թւում, այդ այն էր, որ գիւղի նեղլիկ փողոցներում անտանելի ցեխ լինելու պատճառով՝ մարդիկ շրջում էին տանիքների վրա. տասնեակ տներ՝ շինված յետ ու առաջ՝ կպցրած են իրար, որոնց տանիքները ներկայացնում են մի միապաղաղ գետնի մակերևոյթ, մի փողոցային հրապարակ:

Գ. Ս.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Էրզրումից հաղորդում են եւրոպական լրագիրներին, որ այնտեղ ապրող եւրոպացիները հեռանում են Էրզրումից և առ այժմ բնակութիւն են հաստատում Երզնկայում:

—

Թիւրքիայի և արտասահմանի հայերը յաճախ դիմում են մեզ գանգատվելով, որ շատ անգամ, երբ ցանկանում են բերել տալ Ռուսաստանում տպագրված այս և այն հայերէն գիրքը, միշտ դժուարութիւնների են հանդիպում, որովհետև գրքերի գինը նշանակված է միմիայն ռուսաց փողով: Հեշտութեան համար լաւ կը լինէր, որ գրավաճառները և նոյն իսկ հեղինակները նշանակէին գրքերի գինը՝ ֆրանկի հաշւով ևս՝ արտասահմանեան հայերին հեշտութիւն տալու համար: Երևում է, որ շատ է այն մարդկանց թիւը, որոնք դժուարանում են րուբլին ֆրանկի վերածել:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Վերջապէս, երկար խոչնդոտներից յետոյ, թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը կարող եղաւ ուսուցչական նոր խումբ հաստատել տալ: Ամսիս 20-ից արդէն դասերը սկսվել են»:

—

ՑԱՐՍԿԻԵԱ-ԿԱԼՕԴՑԻԻՑ մեզ գրում են. «Ցարսկիեա-Կալօդցին ունի առ այժմ մօտաւորապէս 20 տուն հայեր: Բոլորը եկւորներ են, զանազան տեղերից և պարապում են վաճառականութեամբ, ունեն մի եկեղեցի, որը կառուցվել է 1884 թուականին շնորհիւ Գրիգոր քահանայ Մատինեանցի և պ. Արտեմ Օթարեանի: Եկեղեցին մինչև այժմ անշուք դրութեան մէջ էր և զուրկ էր եկեղեցական զարդերից, բայց այժմ շնորհիւ պ. Արտեմ Օթարեանցի, ոչ մի պակասութիւն չունի, և շատ շքեղ է: Եկեղեցու գաւթում պարոնը կառուցել է իր սեփական ծախսով չորս հատ քարաշէն սենեակներ իր պատշգամբներով, նուիրել է եկեղեցուն, և մտադրութիւն ունի մի և նոյն շինութեան մէջ ուսումնարան բանալու առաջիկայ 1891 թւին. մեր երեխայքը անկիրթ են մնում, և ուսումից զուրկ, ուրեմն կը բարեմաղթենք այդ գործին աջողութիւն: Տեղիս մի քանի երիտասարդներ մտադիր են հոկտեմբեր ամսին մի ներկայացում տալ բարեգործական նպատակով»:

—

Արդարադատութեան մինիստրութիւնը, ինչպէս հաղորդում են Պետերբուրգի լրագիրները, մտադիր է վերահսկողութիւն նշանակել մահմեդական հոգևոր ժողովների գործունէութիւնների և վճիռների վրա:

—

Ներքին գործերի և ժողովրդական մինիստրութիւններին ներկայացրած է մի նախագիծ, հիմնելու բնագիտական-պատմական նահանգական մուզէյներ: Այդ տեսակ մուզէյների պարտաւորութիւնը պիտի լինի ուսումնասիրել երկիրը պատմական-հնագիտական տեսակէտից, նպաստել զանազան գիւղատնտեսական հարցերի լուծման, և մատակարարել դպրոցներին պատմական-բնագիտական իրերի ժողովածուներ:

—

Մեզ պատմում են հետևեալը. «Ահա մի քանի տարի է, որ Թիֆլիսի ս. Սարգիս եկեղեցու ժողովրդականները մի քանի անգամ խնդրամատոյց են եղել հոգևոր բարձր իշխանութեան, որ այդ եկեղեցու համար քահանայ ձեռնադրվի այդտեղ երկար տարիներ սպասաւորող դպիր Մարտիրոս Անտօնեանց, քանի որ այդ եկեղեցում այժմ քահանայի պահանջ է զգացվում: Եւ ահա, երբ որ ժողովրդի խնդիրքը յարգվելու մօտ էր, յանկարծ Մարտիրոս Անտօնեանցի չարակամներից մէկը տեղեկացնում է հոգևոր բարձր կառավարութեան, որ իբրև թէ նա բամբասասէր է, վատ վարք ու բարքի տէր է և խմորված է բ ո ղ ո ք ա կ ա ն ո ւ թ ե ա մ բ: Մեզ հասած տեղեկութիւններից իմանում ենք, որ վերոյիշեալ դպիրը, մանկութեան ժամանակ նախ դաստիարակվել է Սանահնի վանքում, յետոյ ուսում է առել Էջմիածնի ժառանգաւորաց դպրոցում և ապա սովորել է Մշոյ ս. Կարապետ վանքի Լուսաւորչի դպրոցում, որ-

---

արհեստներով, թէև շատ նահապետական ձևով: Գլխաւորապէս տարածված է այդտեղ բ ր ո ւ տ ի արհեստը. այդ արհեստով մանաւանդ պարապում են 80 տուն բնակիչ ունեցող Նորագաւիթ գիւղը և նմանապէս Իւվա ընդարձակ գիւղը:

Մտնելով Նորագաւիթ գիւղը, ես խնդրեցի որ ինձ ցոյց տան բրուտի արհեստանոցը. իմ ներկայութեամբ բրուտ վարպետը շինեց կաւի երկու ամաններ: Նա բոբիկ ոտով պտտեցնում է քարեայ մի մեծ անիւ, որը յարմարեցրած լինելով հօրիզօնական դիրք ունեցող մի ուրիշ անիւին, որը պտտվում է իր առանցքի վրա, կաւի կոյտը դրվում է այդ վերջին անիւի վրա և մինչև որ անիւը արագ կերպով պտտվում է՝ բրուտը իր մատներով իր ուզած ձևն է տալիս կաւին, այնպէս որ մի տաս րօպէում ամանը կամ կուժը պատրաստ է: Մենք ընծայեցինք մի քանի կոպէկ բրուտ վարպետին և ապա սկսեցինք խօսել մեզ շրջապատող մարդկանց հետ: Մի ջահիլ և շատ գեղեցիկ հայ գեղջկուհի աւլում էր խրճիթի յատակը. նա երևի օրիորդ չէր, այլ կին էր, որովհետև բերանը աղլուխով կապած ունէր, այն ինչ աղջիկները, մինչև ամուսնանալը՝ բաց երեսով են շրջում: Գիւղի բնակիչները բոլորն էլ Պարսկաստանի այլ և այլ տեղերից, մանաւանդ Սալմաստից գաղթած ժողովուրդ են. իմ յիշած գեղեցիկ գեղջկուհին որպէս զարդ՝ իր քթի ծակից մի օղ ունէր անցկացրած:

—Ձեր գիւղում բոլորդ հայեր էք, թէ թուրք տներ էլ կան ձեր գիւղում, հարցրի ես գիւղացիներից մինին.

—Ոչ աղա, մի տաս տարի է որ բոլոր թուրքերին վ ե ր ջ ա ց ո ւ ց ի ն ք:

—Ինչպէս թէ վերջացուցիք:

—Գնեցինք նրանց հողերը ու նրանք թողնելով մեր գիւղը, գաղթեցին Պարսկաստան, եղաւ պատասխանը:

Ղամարլու կէս հայ և կէս թուրք գիւղում մենք նախաճաշեցինք. բերեցին մեզ պանիր, ձու, հաց և Արդաշար գիւղի պատուական կարմիր գինի: Այդ գիւղը գտնվում է չօսէ ճանապարհից դուրս դէպի ձախ կողմը և շրջապատված է ընդարձակ արուեստական մերիներով ու խաղողի այգիներով: Իւվա գիւղի բնակիչները պարապում են բրուտի արհեստով. նրանք մեծ ճարպիկութեամբ պատրաստում են կաւի ամաններ, փոքրիկ կուժերից սկսած մինչև հրէշաւոր մեծութեան գինու ամաններ:

Ղամարլուից մենք վերցրինք մի ձիաւոր, որը մեզ ճանապարհ պիտի ցոյց տար դէպի Խոր-Վիրապը, քանի որ մեր հայերէն խօսող թուրք Հուսէյն ձիավարը չը գիտէր ճանապարհը դէպի Խոր-Վիրապ վանքը: Մեր ձիաւորը Ղամարլու գիւղում և բոլոր շրջականերում յայտնի ղամարլուեցի Պօղոսն էր. դա մի շատ հետաքրքիր տիպ էր,—քաջ ձիաւոր, հանաքչի, քեֆ-անող, լօթի....

Իւվա գիւղից շեղվելով չօսէ ճանապարհից, մենք դաշտային նեղ ճանապարհով ուղևորվեցանք դէպի Խոր-Վիրապը, որը չօսէից մի երեք կամ չորս վերստ հեռու է գտնվում: Արդէն չօսէից երևում էր ահագին դաշտի մէջտեղ մի մերկ և սևագոյն ժայռ, որի վրա գտնվում է վանքը:

Վանքը շատ տխուր տպաւորութիւն ունեցաւ ինձ վրա. առանձնացած, քարուքանդ դրութեան մէջ, բնակչութիւնից զուրկ մի տեղում շինված, նա կառավարվում է մի վանահօր ձեռքով, որը, բացի մի ինչ որ տիրացուից, միակ բնակիչ է Խոր-Վիրապում: Քնաթաթախ վանահայրը ամեն բան ցոյց տուեց մեզ և անմիջապէս սկսեց գանգատվել, թէ վանքի արդիւնքները հետզհետէ պակասում են, թէ վանքապատկան հողեր մշակող գիւղացիները փողը ճշդութեամբ չեն վճարում վանքին, թէ վանքը ջուր չունի, իսկ Ա ր ա զ ի ց ջուր հանելու համար՝ փող չը կայ:

—Եթէ հրամանքդ հանգանակութիւն բանայէք «Մշակի» մէջ յօգուտ վանքի, մեծ բարիք արած կը լինէիք այդ սրբավայրին, աւելացրեց վանահայրը....

—Զարմանում եմ, հայր սուրբ, պատասխանեցի ես. երբ հարկաւոր չէ՝ «Մշակը» ոչինչ նշանակութիւն չունի և նոյն իսկ վնասակար է հռչակվում, իսկ երբ հարկաւոր է փող ժողովել, դարձեալ «Մշակին» են դիմում....

Խոր-Վիրապի բարձրութիւնից տեսարանը շատ նկարչական է. մի կողմից, հեռուից, երևում են Գառնի-Բասարի բուսականութեամբ հարուստ հայ գիւղերը, միւս կողմից Արազը (Երասխը), և նրա ափերում գտնված թուրք բազմաթիւ գիւղերը, իսկ մեր դիմաց կանգնած է ձիւնապատ հսկայ Մեծ-Մասիսը իր աւելի փոքր ընկերոջ, Փոքր Մասիսի հետ.... Գառնի-Բասարի գիւղերի ետև ձգվում է կարմրագոյն ժայռերի հզօր շղթան. դրանք ա ղ ի սարերն են:

Խոր-Վիրապից մինչև Դաւալու սկսվում է թուրք գիւղերի շարքը. մեր ձիաւոր, ղամարլուեցի Պօղոսը, դաշտային ճանապարհով, վարելահողերի մէջտեղով կրկին հասցրեց մեզ չօսէ ճանապարհը, մնաք բարև ասեց մեզ և մենք չօսէով թուրք գիւղերի միջով, երկու ժամից յետոյ հասանք Դաւալու գիւղը, ձախ կողմում թողնելով Ռեհանլու հայաբնակ գիւղը, որտեղ բացի բնիկ ժողովրդից բնակեցրած են մի քանի տուն վերջին ռուս-թիւրքաց պատերազմի ժամանակ գեներալ Տէր-Ղուկասօվի ձեռքով մեր կողմերը բերած թիւրքահայ գաղթականներից:

Դաւալուի մասին՝ հետևեալ թղթակցութեանս մէջ կը խօսեմ:

Գրիգոր Արծրունի

տեղից և դուրս է եկել լաւ վկայականով, իսկ այժմ տասն և երկու տարի է, որ սպասաւորում է Թիֆլիսի ս. Սարգիս եկեղեցում։ Նա այժմ ունի չորս աստիճան։»

—

Թիֆլիսում տասն հինգից աւելի տպարան կայ, որոնց մէջ բանում են հարիւրաւոր մարդիկ իբրև գրաշարներ։ Առաւօտից մինչև երեկոյ, տպարանի փչացած օդի մէջ աշխատող այդ մարդկանց դրութիւնը նախանձելի չէ։ Ահագին աշխատանք,—քիչ վարձատրութիւն.—ահա դրանց դրութեան նկարագրութիւնը։ Այդ պատճառով է ահա, որ գրաշարների դասակարգը ընդհանրապէս հիւանդոտ, վատառողջ է և մի և նոյն ժամանակ չքաւոր։ Եթէ գրաշարը հիւանդութեան կամ մի այլ պատճառով չը կարողանայ բանել—նա զրկւում է օրական ապրուստ ունենալու միջոցից։ Մեռնելով, գրաշարը սովորաբար թողնում է ընտանիքը միջոցներից զուրկ և խեղճ դրութեան մէջ։ Եթէ մի կողմից ցանկալի է, որ այդ աշխատող դասակարգը լաւ վարձատրվի, միւս կողմից էլ իրանք գրաշարները կարող են իրանց վիճակը մի փոքր թեթևացնել փ ո խ ա դ ա ր ձ օգնութեան ձեռք կարկառելով միմեանց, և հիմնելով գրաշարական խնայողական—փոխատու արկղ։ Այդպիսի մի արկղը կարող է բաւական թեթևութիւն պատճառել գրաշարներին։ Դա դժուար իրագործելի մի ձեռնարկութիւն չէ, մանաւանդ գրաշարների համար՝ որոնց մէջ հասկացող մարդիկ աւելի կան, քան թէ մեր ուրիշ տեսակի բանւորների շրջանում։

—

Նոր-Նախիջևանի աղքատների անկելանոցի հոգաբարձութիւնը հետևեալ դիմումն է անում հասարակութեանը. «Անցեալ տարի սկսված էր քաղաքիս հայոց անկելանոցի շինութիւնը։ Շէնքը արդէն բոլորովին պատրաստ է, և այժմ հայ աղքատների հոգաբարձութիւնը զբաղված է ձեռք բերելու անկելանոցին համար պէտք եղած կահ կարասիքը, անօթները և այլ հարկաւոր պարագաները երկու սեռի 60 հոգու համար։ Յիշեալ պէտքական իրեղէնները գնելու և պատրաստելու համար հոգաբարձութիւնը միջոց չունի և եթէ Նախիջևանի հայ հասարակութիւնը իր նուիրաբերութիւնով օգնութեան չը հասնի, անկելանոցի ներքին բարեզարդութիւնը և նորա բացումը անորոշ ժամանակ կը յետաձգվի, որ բնաւ ցանկալի չէ։ Անկելանոցը կատարեալ կազմակերպելու և նորա բացումը յաջողութեամբ իրագործելու համար անհրաժեշտ է բարերարների օգնութիւնը և ձեռնտուութիւնը, որոնց խոնարհաբար դիմում է հոգաբարձութիւնը և միանգամայն յոյս ունի, որ Նախիջևանի հայ հասարակութիւնը համակրութեամբ կը վերաբերվի այս հրաւէրին և իր կամաւոր նուէրներով միջոց կը տայ շուտով ի կատար հասուցանելու սկսած ձեռնարկութիւնը։ Բացվելի անկելանոցի մէջ ապաստան պիտի գտնեն չքաւոր ծերունիներ, անանկներ, անդամալոյծներ և առհասարակ ժողովրդի խնամքին կարօտ անձինք։ Անկելանոցի և նրա պիտոյքների մասին տեղեկութիւն ստանալ ուղեցողները թող բարեհաճեն դիմել աղքատների հոգաբարձու պ. Մ ի ք ա յ է լ Մ ա հ տ ե ս և ա ն ի ն, որին և յանձնեն իրանց նուէրները թէ փողով և թէ իրեղէններով»։

—

Սեպտեմբերի 26-ին իր ճանապարհորդութիւնից Թիֆլիս վերադարձաւ կառավարչապետ գեներալ Ս. Շերեմետևը։

—

Իշխան Մեշչերսկի իր «Гражданинъ» անունով օրգանում հանդէս է եկել մի նոր նախագծով.—նա առաջարկում է, որ կառավարութիւնը մնանկացած և աղքատացած ազնուականներին իր հաշւով գաղթեցնի դէպի ասիական նահանգները։ «Պետութեան բարօրութեան տեսակէտից,—ասում է յիշեալ լրագիրը.—ոչ թէ միայն ցանկալի, այլ նոյն իսկ անհրաժեշտ է մեր ռուս ազնուականութեան ներկայութիւնը մեր ասիական երկրներում»։

—

Պրինց Լիւդովիկ-Նապօլէօն, ինչպէս հաղորդում են Պետերբուրգի լրագիրները, այս օրերս գալու է Կովկաս։ Պրինցը Նիժէգորոդեան դրագունների գնդի ծառայութեան մէջ է, փոխ-գնդապետի պաշտօնով։

—

Սալմաստից մեզ գրում են, որ վերջին ժամանակները մի քանի օտարազգի անձինք այնտեղով անցել են դէպի Թիւրքաց Հայաստան՝ հետազօտութիւններ անելու նպատակով։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան պաշտօնեայ պ. Կարապետ Եզօվ, Կ. Պոլսից այս օրերս վերադառնալով Թիֆլիս, այստեղից ուղևորվեց Էջմիածին։

—

Պետերբուրգում, զինւորական-բժշկական ակադեմիայում ուսում առած բժիշկների մէջ միաք է յղացել հանգանակութիւն բանալ՝ հանգուցեալ Գրուբէրին արձան կանգնեցնելու համար։

—

Մեզ հաղորդում են մի անսովոր դէպքի մասին.—այս օրերս Թիֆլիսի Թուրքերի թաղում, երկու հայ օրիորդներ, Լիզա և Մարիա Սօմխեան անունով քոյրեր, 20 և 18 տարեկան, փորձել են մահմէտականութիւն ընդունել։ Այդ օրիորդները, ինչպէս երևում է մեզ հասած տեղեկութիւններից, որբ են և վերին աստիճանի աղքատ, և ապրում են եղել իրանց ազգական մի կնոջ մօտ։ Այդ կնոջ տունը յաճախում է եղել մի Թուրք երիտասարդ։ Մօտիկ ծանօթանալով օրիորդների հետ, նա կարողանում է համոզել նրանց ընդունել մահմէտականութիւն, խօսք տալով ամուսնանալ մէկի հետ և տանել Թաւրիզ։ Այդ բանի մասին ոչ ոք չը գիտէր՝ ոչ հարևանները և ոչ ծխատէր քահանան։ Պատահմամբ գործը բացվում է։ Մի հայ քահանայ, այն է տէր-Կոստանդին Արաբաթեան, խառնվում է գործի մէջ և կարողանում է համոզել օրիորդներին յետ կենալ այդ անմիտ ցանկութիւնից, մի և նոյն ժամանակ փող է տալիս նրանց ապրելու համար։ Ոստիկանութիւնը, որին յայտնված է այդ դէպքի մասին, օրիորդներին դրել է նրանց ծանօթ մի կնոջ հովանաւորութեան ներքոյ։ Թիֆլիսի հայոց կօնսիստորիան ոչինչ միջոց ձեռք չէ առել մինչև այժմ այդ օրիորդներին բոլորովին այդ մտքից հեռացնելու համար։ Երևակայել հեշտ է, թէ որքան անօգնական և ճարահատված դրութեան մէջ պէտք է լինէին այդ երկու քոյրերը, որ նրանք միակ ելքը—մահմէտականութիւն ընդունելու մէջ են տեսել։ Մեզ հաղորդում են, թէ Թիֆլիսում եղել են մի քանի դէպքեր, որ հայ կանայք մահմէտականութիւն են ընդունել և ամուսնացել Թուրքերի հետ։

—

ԱԿԿԵՐՄԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Սեպտեմբեր ամսի 18-ին հայոց եկեղեցու զանգակը հնչում էր որ հրդեհ կայ։ Այրվում էին երկու աղքատ ընտանիքի տներ՝ հայոց եկեղեցուն ու դպրոցին մօտ։ Քիչ ժամանակից յետոյ հրդեհաշէջները եկան օգնութեան և ամբողջ հայոց թաղը ազատեցին։ Վերոյիշեալ երկու ընտանիքը, ծանրաբեռնված բազմաթիւ անդամներով, մնացել են առանց բնակարանի։ Հրդեհի միւս օրը տեղիս հարուստներից երկուսը՝ պ.պ. Մելքոն Քրիստոստուրեան և Յովհաննէս Աստուածատուրեան, գործի գլուխ անցնելով ժողովարարութիւն սկսեցին և, ինչպէս հաստատ աղբիւրից իմացանք, առ այժմս հաւաքել են 200 րուբլի յօգուտ այդ ընտանիքների»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆԸ

—

Սերբիան վերջին օրերս ընտրողական տագնապի մէջ էր գտնվում.—սկուպշչինայի համար պատգամաւորներ ընտրելու հարցով էր զբաղված ամբողջ երկիրը։

Այդ փոքրիկ պետութեան մէջ ներկայումս քաղաքական կուսակցութիւնները բաւական զարգացել են և միմեանց դէմ մեծ կռիւ են մղում։ Այդ կռիւը ներկայումս մեծ նշանակութիւն է ստացել նոյն իսկ ժողովրդի աչքում և այն պատճառով, որ այդ կռւին մասնակից են ուղղակի թէ անուղղակի, կառավարչական բոլոր շրջանները, և նոյն իսկ այժմեան թագաւորական տան «լինել թէ չը լինելն» էլ մեծ կապ ունի այս և այն կուսակցութիւնների փոխադարձ յարաբերութիւններից և ոյժից։

Վերջին ընտրութիւնների կատարեալ յաղթանակը մնաց արմատականների կողմը։ Ընտրված արմատական պատգամաւորների թիւը 133 է։ Ընտրված ազատամիտների թիւը, որքան մինչև այժմ յայտնի է, 18-ից չէ անցնում։ Իսկ Ն ա պ ր ե դ ն ե ա կ կոչված կուսակցութիւնը այս անգամ կատարելապէս յաղթվեց և համարեա թէ կորցրեց իր բոլոր տեղերը սկուպշչինայի մէջ։

Արմատական կուսակցութեան ծրագիրը, ընդհանրապէս առնելով, համակրելի կերպով է կազմված. այդ ծրագրի մէջ առաջին տեղը բռնում են այն խնդիրները, որոնք կապ ունեն ժողովրդի ընդհանուր բարօրութեան հետ և այժմ մի բան է մնում միայն անորոշ,—թէ որքան այդ կուսակցութիւնը կարող կը լինի առաջ տանել իր ծրագիրների իրագործման խնդիրը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Սօֆիայից գրում են, որ նորերս այդ քաղաքում նոր խռովարկութիւններ եղան։

—Գերմանական կառավարութիւնը որոշել է իր ահագին թնդանօթների վրա աւելացնել էլի մի նոր զօրաբաժին։

—Անգլիական ներքին գործերի մինիստրը պատրաստվում է պարլամենտին ներկայացնելու մի դեկլարացում, որով առաջարկում է նախ տուգանքի և ապա բանտարկութեան ենթարկել այն անձանց, որոնք անարդար կերպով զրկում են բանւորներին Մեծ Բրիտանիայի ազգաբնակութեան միւս դասակարգերի դէմ։

—Պարիզից «Հավասի գործակալութեանը» հեռագրում են, որ Նանսիում կալանաւորեցին Բօննէ անունով ծառայութիւնից արձակված մի օֆիցէրին, որին կասկածում էին լրտեսութեան մէջ։ Նա խոստովանվեց, որ գերմանական կառավարութիւնից ստանում էր ամսական 300 ֆրանկ և օրական 15 ֆրանկ ճանապարհորդութեան համար։

—Բելգրադից մայրաքաղաքի լրագիրներին հեռագրում են սեպտեմբերի 19-ից. «Քաղաքներում և գիւղական համայնքներում սկուպշչինայի համար պատգամաւորների ընտրութիւնները արդէն վերջացան և արմատականները, որոնց գլուխ են կանգնած Պաշիչ և Գրուիչ, կատարեալ յաղթութիւն տարան։ Քաղաքներում ընտրված են 20 արմատական պատգամաւորներ, իսկ գիւղական համայնքներում—113, հետևաբար բոլոր արմատականների թիւը 133 է։ Իսկ ազատամիտները ընտրված են՝ քաղաքում 1, իսկ գիւղական համայնքներում 17, ուրեմն բոլորը 18 հոգի։ Նապրէդնեակներից քաղաքներում ոչ մէկը չէ ընտրված, իսկ գիւղական համայնքներում ընտրված են միայն երկու հոգի։ Ընտրութիւնների ժամանակ ամեն տեղ կարգ և հանգստութիւն էր տիրում. ներքին գործերի մինիստրի հրամանը ճիշդ կերպով կատարվեց և ոչ մէկ տեղ նկատելի չէր, որ ընտրութիւնների վրա ճնշում գործվէր։ Ընտրութիւնների մի այդպիսի հետևանքի պատճառով, ամբողջ Սերբիան ուրախութեան մէջն է։ Նապրէդնեակների կուսակցութիւնը վերջնականապէս ասպարիզից իջնում է և դրա հետ միասին ոչնչանում է նրա ազդեցութիւնը Սերբիայի հասարակական կեանքի վրա։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վենեցիայի լրագիրներից առնելով «Բազմավէպ» հանդէսը հաղորդում է հետևեալը. «Մեծաւ հաճութեամբ կարդացինք այլ և այլ լրագրաց մէջ նոր լուր մը. Տքթ. Արսլան, օգնական բժիշկ Պրոֆ. Ջէրվէզադոյի Պատաւիոյի հիւանդանոցին մէջ՝ կարևոր գիտողութիւններ ըրեր է և հմտութեամբ ուսումնասիրեր է Anclutostomiasi կոչուած հիւանդութիւնը՝ որ ցարդ մասնական պարագայիւք ծանօթ էր ուսումնական աշխարհին։ Տքթ. Արսլանի արդիւնքը հիւանդութիւնը գտնելուն վրայ չէ, որ թէպէտ մասնական կերպով՝ այլ միշտ ծանօթ էր բժշկութեան մէջ, որ և կը կոչուի նաև (Anémie de S. Gothard) Սակաւարիւնութիւն Կօթարի, որով յայտնի է թէ այս հիւանդութեան գիւտը եղաւ՝ հսկայագործ անցքը բանալու համար եղած աշխատութեանց միջոց. իսկ ազնիւ և երիտասարդ բժշկին արդիւնքը այս եղաւ՝ որ գիտեց և գտաւ որ իտալական հիւսիսային գաւառաց մէջ ևս շատ տարածուեր է այս հիւանդութիւնը։ Այսպիսի փոխադրականութեան դիպուած մը բոլորովին նոր է բժշկութեան մէջ. յիրաւի կը գիտցուէր որ այս հիւանդութիւնը փոխադրական էր, և թէ Կօթարի աշխատաւորաց մեծագոյն մասը զոհ գացին այս միքրոպային հիւանդութեան, բայց թէ կային ի մեզ բովանդակ գաւառք ճարակեալք այս ախտէն, չէր գիտցուէր։ Այս գիւտին օգտակարութիւնը յայտնի է. վասն զի յետ ստուգելու գաւառի մը մէջ այս հիւանդութեան ներկայութիւնը և նորա փոխադրականութեան պարագաները, դիւրաւ կրնան որոշուիլ այն առողջապահական միջոցները՝ որք յարմար ըլլան պատերազմելու այս ախտին դէմ։ Ուստի պէտք ենք ջերմապէս շնորհակալ ըլլալ Տքթ. Արսլանի և համալսարանական մարմնոյն՝ որոյ կը պատկանի պ. Արսլան։ Տքթ. Արսլան հայազգի է, ծնած է ի Կ. Պոլիս. դաստիարակուած է Վենետկոյ Մխիթարեանց վարժարանին մէջ, ուսկից անցաւ ի Համալսարանն Պատաւիոնի»։

*
* *

Մի եապօնացի, 40 տարեկան մարդ նորերս բաժանվելով իր 35-րդ կնոջից, ամուսնացաւ 36-րդ կնոջ հետ։ 40 տարեկան լինել և 36 կին փոխելը—համաձայնեցէք, եապօնացուն էլ սազ չէ գալիս։

*
* *

Աւստրալիայում վայրենի մարդիկ, ինչպէս այժմ յայտնվում է, ամենից շատ սիրում են չինացիների միսը։ Դրա պատճառն այն կը լինի, հաւանօրէն, որ չինացիք առհասարակ լաւ են կերակրվում, և աւելի գործ են ածում ճարպեղէն։ Վայրենի մարդիկ մեծ ջանք են գործ դնում, որ չինացիներ որսան, որոնց և ախորժակով ուտում են։

*
* *

Այս օրերս Լօնդօնում լոյս կը տեսնի Գլադստօնի մի նոր աշխատութիւնը, «Հօմերոսի ուսումնասիրութեան սահմանները» վերնագրով։ Այդ գիրքը բաղկացած է հետևեալ գլխներից՝ «Հօմերոսի հարցը», «Հօմերոսը իբրև ազգի հիմնադիր», «Հօմերոսը իբրև կրօնի հիմնադիր», «Էտիկայի սկզբունքները», «Քաղաքականութեան սկզբունքները»։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՆՈՐ-ՄԱՐԳԵԼԱՆ, 26 սեպտեմբերի։ Երէկ ֆինանսների մինիստրը ուղևորվեց դէպի Սամարկանդի շրջանը։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ, 26 սեպտեմբերի։ Նիժնի-Նօվգօրօդի բորսային կօմիտետի նախագահ ընտրված է նաւատէր, Սիմբիրի ազնուական Վասիլի Իվանովիչ Մէնդելէնցեվ։

ԲԻԱՐԻՑ, 26 սեպտեմբերի։ Երէկ, Մեծ Իշխան Միխայիլ Միխայլօվիչի նախագահութեամբ, կայացաւ այստեղի ուղղափառ եկեղեցու ծխականների տարեկան ժողովը։ Վճռված է ձեռնարկել մատուռի շինութեան, որի հիմքը կը դրվի հոկտեմբերի 1-ին։ Նախահաշւով ծախս որոշված է 100,000 ֆրանկ, որից 50 հազարը արդէն կանխիկ կայ. մնացած գումարը այնտեղ ապրող ռուսները յոյս ունեն ստանալ հայրենակիցների առատաձեռնութիւնից։

ՖԼՕՐԷՆՑԻԱ, 27 սեպտեմբերի։ Մինիստր Կրիսպի, ի պատիւ նրան տուած բանկէտի ժամանակ, դատապարտելով անքաւականներին, ապացուցանում էր, որ դրանց շարժումը կարող է բոլոր պետութիւնների զայրոյթը յարուցանել Իտալիայի դէմ և կործանել երկիրը։ Մինիստրը բացատրեց այն պատճառները, որոնք դրդեցին իրան հրաժարվել նախկին չէզոքութեան սիստեմից և միանալ երեքպետեան դաշնակցութեանը։ Վերջաբանութեան մէջ մինիստրը խորհուրդ էր տալիս իտալացիներին հաւատարիմ մնալ միապետութեանը և դաշնակիցներին։

ՍԿԵՐՆԵՎԻՑԻ, 28 սեպտեմբերի։ Թագաւոր կայսրը, Թագուհի կայսրուհին, Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը, կայսերական Տան միւս անդամները և սվիտան, Սպալայից եկան Սկերնեվիցի։ Ճանապարհին Նոցա Մեծութիւններին ներկայանում էին պատգամաւորութիւններ. մատուցվեցան ծաղիկներ. Ջենստոխով քաղաքի ներկայացուցիչները մատուցին սուրբ պատկեր։ Կայսրը շատերին բաղդաւորացրեց խօսակցելով նրանց հետ։ Կայսրը հասաւ Սկերնեվիցի 11 ժամ 10 րոպէին. Նրան դիմաւորեցին Վարշավայի գեներալ-նահանգապետ Գուրկօ և իշխանութեան ուրիշ ներկայացուցիչներ։ Երբ դուրս էին գալիս կայարանից, Նոցա Մեծութիւններին դիմաւորեց ժողովրդական դպրոցների աշակերտների և աշակերտուհիների խումբը, ուղեկցված լինելով հաւաքված ժողովրդի «ուռայով»։ Նոցա Մեծութիւնները դիմեցին պալատը։

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

փօստային գնացքը ուղևորվում է

ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բաթում . .	8 ժ.	40 ր.	առաւ.
ԲԱԹՈՒՄԻՑ գալիս է Թիֆլիս .	11 »	8 »	երեկ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բագու . . .	12 »	8 »	երեկ.
ԲԱԳՈՒԻՑ գալիս է Թիֆլիս . .	7 »	40 »	առաւ.

Ապրանքա-ճանապարհորդական գնացքը

ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բաթում . .	3 ժ.	10 ր.	ցերեկ.
ԲԱԹՈՒՄԻՑ գալիս է Թիֆլիս. .	8 »	» »	առաւ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Գանձակ . .	9 »	45 »	առաւ.
ԳԱՆՁԱԿԻՑ գալիս է Թիֆլիս .	8 »	20 »	եկեկ.

—

ՌՈՒՍԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

Ամառնային երթեւեկութիւն

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օրերը, երեկոյեան 4 ժամին, շոգենաւը Բաթումից ուղարկվում է Օդէսա՝ Սուխումի և Նովորոսիյսկի վրայով:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրերը, երեկոյեան 4 ժամին, ուղղակի բէյսով, Նովորոսիյսկի վրայով:

ՇԱԲԱԹ օրերը, 8 ժամին երեկոյեան, շրջական բէյսով, բոլոր նաւահանգիստների վրայով:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օրերը, 7 ժամին երեկոյեան, արտասահմանեան բէյսով դէպի Կ. Պոլիս:

ժամանակաւոր խմբագիր Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆՑ

Հրատարակիչ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Մի երիտասարդ, որ քաջ գիտէ ֆրանսերէն, բնակութիւն հաստատելով Թիֆլիսում, ցանկանում է ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ տալ, շատ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳՆՈՎ: Ցանկացողները կարող են դիմել Սալի-օղլու Ծխախոտի գործարանը (Բեբուտովսկայա փողոց) և հարցնել Յովհաննէս Գիւրջեանից: 8—10

ՄԻ ԸՆՏԱՆԻՔ ընդունում է գիշերօթիկ աշակերտներ մատչելի գներով: Աշակերտների հետ կրկնութիւններ կանեն: Նոյն տեղը կարելի է ֆրանսերէնի և գերմաներէնի դասեր վերցնել: Հասցէն. Авчалская площадь, домъ Исарлова, квартира Лункевича. 5—10

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ ТОВАРИЩЕСТВО МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзокъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клйетонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н|Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

29—100 (և. չ.)

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՅՑ ԹՈՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

(ՀԱՅ ՏՈՒՐԻՍՏԻ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ)

Աշխատութիւն Լեւոն Սարգսեանի: Գինն է 60 կոպէկ: Վաճառվում է Թիֆլիսի հայ գրավաճառների մօտ և „Մուրճի“ խմբագրատանը: 1—5

Կիրակի, սեպտեմբերի 30-ին, ԿՈՄԵՐՉԵՍԿԻ ԿԼՈՒԲԻ ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ, խորհրդի անդամների հրաւէրով կը լինի հայերէն ներկայացում, մասնակցութեամբ պ. Տէր-Դաւթեանի և տ. Զաբէլի: Սկիզբն է 7 ժամին երեկոյեան: Կլուբի անդամների և նրանց ընտանիքների համար մուտքը ձրի է: 1—1

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Շոգենաւերի կանոնաւոր և ուղղակի երթեւեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի 4/16 ապրիլից սկսած ԵՒ ՓՈԽԱԴԱՐՁ

Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն, և Կ. Պոլիս:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Հինգշաբթի, 11/23 հոկտեմբերի	շոգենաւ	ՍԻՐԿԱՍԻ	—	ԲՕՇԷԼ
— 25 հոկտեմբերի (6 նոյեմբերի)	—	ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ	—	ԺԻՐՈՒԷՆ
— 8/20 նոյեմբերի	—	ԱՆԱՏՕԼԻԱ	—	ԳԱՐՐԻԿ
— 22 նոյեմբերի (4 դեկտեմբերի)	—	ՍԻՐԿԱՍԻ	—	ԲՕՇԵԼ

Տոմսակները ուղղակի երթեւեկութեան Բաթումից դէպի Պարիզ խոկական գնից պակասեցրվում է:

Տեղեկութիւնների համար ճանապարհորդների և բեռների մասին թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան ագէնտներին. ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գարանիօնին, Նաբերէժնայա, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. Վիկտոր դ'ԱՐՆՕԻՆ, Միջին-փողոցում, նախկին գեներալ Տէր-Ասատուրովի տանը: 1—10 (և. և չ.)

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

MESSAGERIES MARITIMES

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

Կանոնաւոր և ուղղակի երթեւեկութիւն ԼՈՆԴՈՆԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 5/17 հոկտեմբերի դուրս կը գնայ ԲԱԹՈՒՄԻՑ ERYMANTHE (ԷՐԻՄԱՆԹ) շոգենաւը, նաւապետ MERLIN (ՄԷՐԼԻՆ) դէպի Կ. Պոլիս, Մարսէլ, Հավր, Լոնդոն, մտնելով և միջանկեալ նաւահանգստները:

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԴԺԷՐ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ ԳԷՈՐԳ ՀԷՋՈՒԲԵԱՆ ՀԷՋՈՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ՝ ԳՕԼԴԼՈՒՍ: 1—2

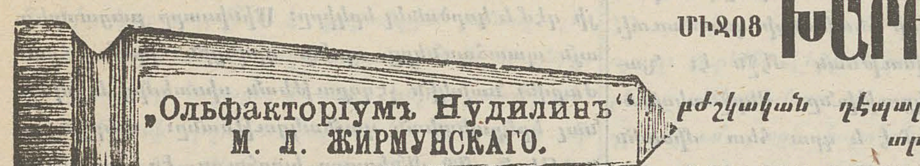

ՄԻՋՈՑ **ԽԱՐԲՈՒԽԻ** ԴԷՄ

բժշկական դեպարտամենտից թոյլատրված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

Ծախվում է 40 կոպէկով

Դեղագործական Ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում: 26—52 (Շ.)

Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Թիֆլիսում և Բաղւում Բաքձրագոյն հաստատ-

ված դեղատան ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մօտ: 7—50 (չ.)

ՄԻ ՊԱՏԻՒԱՒՈՐ ԸՆՏԱՆԻՔ

ընդունում է գիշերօթիկ աշակերտուհիներ: Հասցէն իմանալ „Մշակի“ խմբագրատան: 5—5

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մօտ 10 տարի լինելով **ՕԴԵՍՍԱՅՈՒՄ**, և կատարելով կոմիսիական գործեր, հրապարակաւ յայտնում ենք կովկասեան և Անդրկովկասեան պատւելի հասարակութեանը, որ դարձեալ եղբարք ԱԲԳԱՐԵԱՆՑՆԵՐՍ սովորականի համեմատ ընդունում ենք յանձնարարական պայմանով զանազան ապրանքներ վաճառելու:

Նաև կատարում ենք ապրանքներ գնելու, ծախելու և ուղարկելու պատուէրներ:

Ցանկացողները պայմանների մասին կարող են դիմել ինձ. ОДЕССА Никиту Апкарову„. 10—10

Տօք. Մ. ՎԱՀԷ, վիեննայի համալսարանէն, պատրաստ է տալ ամեն դիւրութիւն այն ազգայիններու, որք կը դիմեն ի Վիեննա ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ համար:

Հասցէն, D-r M. Wahe. Allg. Krankenhas. AUSTRIA. VIENNA· 2—2

Լոյս տեսաւ

ԱՄՐԱՀ ԵՒ ՍԱԼՎԻ

Գրի առաւ աշըղ Սավայի, դիմել հետեւեալ հասցէով. Ново-Баязетъ, С. Батикяну: Գինն է 30 կոպէկ: 3—4

Նորախեան դպրոցից նորաւարտ մի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ցանկանում է հայոց լեզուի դասեր ունենալ հայ ընտանիքներում, պատրաստում է նոյնպէս աշակերտներ ժիշեալ դպրոցի I, II և III դասարանների համար. դիմել „Надежда“-ի գրասենեակը (Նախկին գալերեայ Արծրունու), 10—1 ժամը: 3—5

Բացված է բաժանորդագրութիւն և ստորագրութեան համար պատրաստ է Կ. Տէր-Աստուածատրեանի՝

Ն Ի Մ Փ Ա

վերնագրով բանաստեղծութիւնների ժողովածուն՝ մի մեծ հատորի մէջ ամփոփված: Կանխապէս բաժանորդ. գրվողների համար 50 կոպէկ, տպվելուց յետոյ գինը կաւելանայ: Ցանկացողները կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով՝ Тифлисъ, на Дворцовой улицѣ, Гавріилу Исаевичу Саламбекову.

Հրատարակիչ՝ Հայկանուշ Տէր-Աստուածատրեան

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրոնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—9—11 ժ. վիրաբուժութեան (և տառմնացաւի) սիֆիլիսի և աչքացաւի:
ՌՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—11½—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՄՈՒԽԱՐԻՆՍԿԱՅԱ—12—12½ ժ., կանանց և ներքին ց.
ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի ց.
ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12½—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիրակի:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5—6½ ժ. կաշուի ցաւերի, սիֆիլիսի և վիրաբուժութեան.
ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրոտերապիա):
ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—7 ժ.
Վճար—50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար առանձին:
Հերթական բժիշկ—երեկ. ժ. 9-ից մինչև առ. ժ. 7-ը:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ